

Raport z monitoringu realizacji polityki senioralnej, wykonywany przez seniorów-wolontariuszy z organizacji pozarządowej

Monitorowane miasto: Bielsko-Biała

Imię i nazwisko osoby wykonującej monitoring/nazwa i adres organizacji pozarządowej:

Stowarzyszenie Wspierania Rodziny w Bielsku-Białej

Imię i nazwisko konsultanta/doradcy: Halina Misiewicz

Termin wykonywania monitoringu: od listopada do grudnia 2015 roku

Wnioski z przygotowanego monitoringu

I. Przegląd lokalnej polityki senioralnej

Analiza danych odnośnie trzech podstawowych grup wiekowych wśród mieszkańców Bielska-Białej wskazuje na kilka podstawowych tendencji:

- pierwsza odnosi się do wzrastającej części zbiorowości w wieku poprodukcyjnym;
- druga, to spadek udziału ludności w wieku produkcyjnym w ogólnej populacji mieszkańców Bielska-Białej;
- trzecia, to systematyczny spadek liczby ludności w pierwszej kategorii wieku, (przedprodukcyjnej), gdzie od 2000 roku obserwuje się systematyczny spadek liczby najmłodszych obywateli miasta.

Wszystkie trzy tendencje są charakterystyczne dla struktur miejskich starzejących się i starych. Osiedla o progresywnej strukturze ludności stanowią 20,0% spośród wszystkich 30 osiedli Bielska-Białej¹.

¹ ¹Publikacja książkowa: „Bielsko-Biała: zjawiska i problemy społeczne 2010 – fakty i opinie” (Plik PDF); Sprawozdanie z działalności MOPS w Bielsku-Białej za 2014 rok (Plik PDF); Ocena Zasobów Pomocy Społecznej za 2014 rok (Plik PDF);

W maju 2015 r. po raz pierwszy w Bielsku-Białej zapoczątkowano proces utworzenia Rada Seniorów Miasta. W dniu 24 listopada 2015 r. Rada Miejska w Bielsku-Białej wybrała jej skład. Pierwsze posiedzenie ww. Rady odbyło się w dniu 9 grudnia 2015 r., na którym wybrano Przewodniczącego, Wiceprzewodniczącego oraz Sekretarza. Kadencja Rady trwa 4 lata, a spotkania odbywają się co najmniej raz na kwartał. Na spotkania Rada może także zapraszać osoby, które prowadzą działania na rzecz seniorów.

Do zadań Rady należy w szczególności:

- a. konsultowanie priorytetów w zakresie zadań realizowanych przez Miasto Bielsko-Biała na rzecz osób starszych,
- b. opiniowanie projektów aktów prawnych dotyczących osób starszych,
- c. inicjowanie działań na rzecz osób starszych,
- d. współpraca z organizacjami i instytucjami działającymi na rzecz osób starszych,
- e. wymiana doświadczeń z radami seniorów działającymi na terenie innych gmin.

Ponadto, Miasto wspiera działania organizacji pozarządowych skierowane do osób starszych. Co roku organizowany jest konkurs ofert dla organizacji pozarządowych m.in. w tematyce aktywizowania i wspierania osób starszych w Bielsku-Białej².

Od 2012 r. Miasto realizuje projekt pt.: "Dostęp do Internetu oknem na świat", który skierowany jest do osób niepełnosprawnych, jednakże większość uczestników to osoby starsze. Celem projektu jest przeciwdziałanie wykluczeniu cyfrowemu ww. grupy poprzez przekazanie w bezpłatne użytkowanie sprzętu komputerowego, opłatę abonamentu Internetowego oraz świadczenie pomocy technicznej wszystkim uczestnikom. Projekt będzie trwać do 2020 r.

Miejskie jednostki organizacyjne podejmują wiele różnych działań na rzecz osób starszych w ramach swojej działalności statutowej (m.in. Książnica Beskidzka, Bielskie Centrum Kultury, Biuro Wystaw Artystycznych w Bielsku-Białej itp.).

Ponadto w trakcie realizacji jest program pn. „Doradca ds. Osób Niepełnosprawnych”. Celem, którego jest wsparcie osób niepełnosprawnych, ich rodzin i opiekunów w dostępie do informacji dotyczących wszystkich sfer życia oraz wsparcie w sprawnym korzystaniu z ofert

² Sprawozdanie z realizacji programu współpracy Gminy Bielsko-Biała z organizacjami pozarządowymi oraz podmiotami, o których mowa w art. 3 ust. 3 ustawy z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie na 2014 rok.

organizacji, instytucji działających na rzecz osób niepełnosprawnych na terenie miasta. Na przestrzeni 2015 roku (do dnia 09 grudnia 2015 r.) udzielono 1053 porady osobom starszym i niepełnosprawnym oraz członkom ich rodzin.

Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Bielsku-Białej realizuje zadanie własne gminy w zakresie kierowania do domów pomocy społecznej mieszkańców Bielska-Białej, wymagających całodobowej opieki z powodu wieku, choroby lub niepełnosprawności, którym nie można zapewnić niezbędnej pomocy w formie usług opiekuńczych. W MOPS wszystkie wnioski o skierowanie do DPS i umieszczenie w DPS realizuje Zespół ds. Domów Pomocy Społecznej i Ośrodków Wsparcia.

MOPS prowadzi również działania z zakresu pracy socjalnej, usług opiekuńczych, środowiskowej pracy socjalnej i animacji lokalnej. Prowadzi 2 Domy Dziennego Pobytu, w tym jeden jest przeznaczony dla osób dotkniętych chorobą Alzheimera lub innymi zaburzeniami otępiennymi; 2 Kluby Samopomocy dla osób starszych; 4 domy pomocy społecznej (dla osób w podeszłym wieku, przewlekle somatycznie chorych oraz osób niepełnosprawnych fizycznie).

W Bielsku-Białej realizowane zadania na rzecz osób starszych zapisane są m.in. w poniższych dokumentach:

- „Miejski Program na rzecz Osób Starszych na lata 2014-2020” (Uchwała Rady Miejskiej w Bielsku-Białej Nr XLI/969/2014 z dn. 29.04.2014 r.);
- „Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych Miasta Bielska-Białej na lata 2014-2020” (Uchwała Rady Miejskiej w Bielsku-Białej Nr XLI/967/2014 z dn. 29.04.2014 r.);
- „Program przeciwdziałania przemocy w rodzinie oraz ochrony ofiar przemocy w rodzinie w Bielsku-Białej na lata 2014-2020” (Uchwała Rady Miejskiej w Bielsku-Białej Nr XLI/970/2014 z dn. 29.04.2014 r.);
- „Miejski Program Działań na Rzecz Osób Niepełnosprawnych na lata 2014-2020” (Uchwała Rady Miejskiej w Bielsku-Białej Nr XLI/974/2014 z dn. 29.04.2014 r.);
- Realizacja pilotażowego programu Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych dla jednostek samorządu terytorialnego „Aktywny samorząd” (Uchwała Rady Miejskiej w Bielsku-Białej Nr XX/502/2012 z dn. 26.06.2012 r.);

- „Programu Rewitalizacji Obszarów Miejskich w Bielsku-Białej na lata 2014-2020 (kontynuacja PROM 2007-2013)”. (Uchwała Rady Miejskiej w Bielsku-Białej Nr XIII/214/2015 z dn. 24.11.2015 r.);

Program Rewitalizacji Obszarów Miejskich w Bielsku-Białej na lata 2014-2020 jest dokumentem programowym, który integruje potrzeby społeczności miasta łącząc sferę społeczną, gospodarczą, infrastrukturalną i środowiskową w taki sposób, aby wyprowadzić obszary zdegradowane z zapaści oraz podnieść jakość życia osób mieszkających na nich, adresowany jest również do osób starszych.

Gmina dysponuje diagnozą zbiorowości osób starszych, w tym szczegółowymi danymi odnośnie osób potrzebujących świadczeń z pomocy społecznej. Informacje te pozyskiwane są zarówno od osób indywidualnych, jak i organizacji działających na terenie całego Miasta. Najczęściej informacje napływają do MOPS od osób prywatnych (w formie zgłoszeń osobistych, telefonicznych, mailowych, listowych). Dużą ilość zgłoszeń uzyskują pracownicy socjalni realizujący pracę socjalną w miejscu zamieszkania klientów ośrodka (od osób korzystających z różnych form wsparcia oraz ze strony środowisk sąsiedzkich osób potrzebujących). Informacje napływają również z placówek służby zdrowia, sądownictwa (w tym od kuratorów zawodowych i społecznych), placówek oświatowych, Policji, Powiatowego Urzędu Pracy w Bielsku-Białej oraz organizacji trzeciego sektora. Należy zaznaczyć, że zgłoszenia przekazywane do MOPS od różnych instytucji są wynikiem wieloletniej współpracy i mają charakter formalny, opierający się na obowiązujących przepisach.

Ponadto, MOPS corocznie przygotowuje „Ocenę zasobów pomocy społecznej”³, która oparta jest o analizę lokalnej sytuacji społecznej i demograficznej; obejmuje w szczególności infrastrukturę, kadre, organizacje pozarządowe i nakłady finansowe na zadania pomocy społecznej bez względu na podmiot je finansujący i realizujący oraz obejmuje osoby i rodziny korzystające z pomocy społecznej, rodzaje ich problemów oraz ich rozkład ilościowy.

Powyższy dokument przygotowywany jest w oparciu o „Sprawozdanie półroczne i roczne z udzielonych świadczeń pomocy społecznej – pieniężnych, w naturze i usługach MPiPS-03”, „Bank Danych Lokalnych” prowadzony przez Główny Urząd Statystyczny oraz

³ **Ocena zasobów pomocy społecznej za rok 2014 dla Bielska-Białej (miasta na prawach powiatu).** Autorzy: Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Bielsku-Białej, plik PDF.

szeroki zakres danych pochodzących z różnorodnych obszarów funkcjonowania: Biura Funduszy Europejskich Urzędu Miejskiego w Bielsku-Białej, Domu Pomocy Społecznej „Dom Nauczyciela”, Domu Pomocy Społecznej dla Osób Starszych, Domu Pomocy Społecznej dla Przewlekłe Chorych, Domu Pomocy Społecznej Hospicjum, Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej w Bielsku-Białej, Miejskiego Zarządu Oświaty w Bielsku-Białej, Podbeskidzkiego Ośrodka Interwencji Kryzysowej w Bielsku-Białej, Powiatowego Urzędu Pracy w Bielsku-Białej, Środowiskowego Centrum Pomocy w Bielsku-Białej, Środowiskowego Domu Samopomocy „Podkowa” w Bielsku-Białej, Wydziału Budżetu Urzędu Miejskiego w Bielsku-Białej, Wydziału Mienia Gminnego i Rolnictwa Urzędu Miejskiego w Bielsku-Białej, Wydziału Polityki Społecznej Urzędu Miejskiego w Bielsku-Białej, Wydziału Spraw Obywatelskich Urzędu Miejskiego w Bielsku-Białej, Zakładu Gospodarki Mieszkaniowej w Bielsku-Białej, Zespołu Placówek Opiekuńczo-Wychowawczych w Bielsku-Białej oraz Żłobka Miejskiego w Bielsku-Białej.

Przygotowanie Oceny dokonywane jest za pośrednictwem internetowej Centralnej Aplikacji Statystycznej (CAS). Ocena Zasobów Pomocy Społecznej zawiera szczegółowe dane dotyczące:

- sytuacji demograficznej i społecznej miasta,
- osób korzystających z pomocy i wsparcia,
- zadań własnych gminy i powiatu w zakresie pomocy społecznej,
- zasobów instytucjonalnych pomocy i wsparcia (m.in.: Środowiskowe Domy Samopomocy, Dienne Domy Pomocy, Kluby Samopomocy, Domy Pomocy Społecznej, Warsztat Terapii Zajęciowej – liczba placówek i miejsc w placówkach; liczba osób korzystających, umieszczonych, oczekujących na przyjęcie; kadra placówek; roczny koszt prowadzenia i utrzymania placówek),
- kadry jednostek organizacyjnych pomocy społecznej,
- środków finansowych na wydatki w pomocy społecznej i innych obszarach polityki społecznej w budżecie jednostki samorządu terytorialnego,
- aktywności projektowo-konkursowej jednostki,
- współpracy z organizacjami pozarządowymi (zadania zleczone w obszarze pomocy i wsparcia),
- wskaźników oceny zasobów pomocy społecznej,

– środków finansowych na wydatki w pomocy społecznej i innych obszarach polityki społecznej.

Formuła dokumentu Oceny umożliwia porównanie danych pochodzących z kilku lat. Tak kompleksowa analiza stanowi cenne źródło informacji nie tylko na temat zasobów, ale dotyczy również potrzeb w zakresie świadczeń z pomocy społecznej na rzecz osób potrzebujących wsparcia, w tym seniorów.

Rekomendacje zawarte w „Ocenie zasobów pomocy społecznej” dotyczące osób starszych to:

- *poszerzenie oferty usług socjalnych i prawnych pozwalających na wzmocnienie autonomii osób zależnych (niepełnosprawnych, starszych), czemu sprzyjać będzie: rozbudowa i modernizacja placówek, zwiększenie dostępności usług opiekuńczych i wspomagających w środowisku zamieszkania oraz promowanie i rozwijanie specjalistycznego poradnictwa;*
- *dostosowanie systemu wsparcia do potrzeb starzejącego się społeczeństwa, w tym rozwój sieci rodzinnych domów pomocy, które w bliższej perspektywie zapewnią opiekę całodobową osobom oczekującym na umieszczenie w DPS, a w dalszych latach przejmą część zadań związanych z zapewnieniem opieki rosnącej populacji osób starszych;*
- *rozwój systemu poradnictwa specjalistycznego oraz terapii rodzinnej, wspierającej rodziny w sytuacjach kryzysowych⁴;*

Gmina wspiera inicjatywy tworzenia i rozwijania działalności grup samopomocowych dla rodzin/opiekunów osób starszych zależnych, dotkniętych problemem niepełnosprawności.

II. Usługi zdrowotne i pomoc społeczna

Gmina Bielsko-Biała od wielu lat organizuje i finansuje badania profilaktyczne skierowane do seniorów w szczególności w zakresie chorób układu krążenia, nowotworów płuc i gruźlicy płuc, raka jajnika oraz raka prostaty.

⁴ **Ocena zasobów pomocy społecznej za rok 2014 dla Bielska-Białej (miasta na prawach powiatu).** Autorzy: Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Bielsku-Białej, plik PDF.

Seniorzy uzyskują informację o świadczeniach z pomocy społecznej głównie od lekarza rodzinnego, rodziny i znajomych, a także od pracowników socjalnych, pielęgniarek środowiskowych – informacja przesyłana jest do placówek podstawowej opieki zdrowotnej funkcjonujących na terenie Bielska-Białej oraz do bielskich Rad Osiedli. Realizator badań (placówka medyczna) także bierze udział w rozpowszechnianiu informacji o badaniach. Dodatkowo, informacje o badaniach rozpowszechniana jest za pośrednictwem strony internetowej Urzędu, Magazynu Samorządowego „W Bielsku-Białej” (dwutygodnik wydawany przez Samorząd), w formie ulotek i ogłoszeń dostępnych w siedzibie Urzędu.

Ponadto, w ramach działań z zakresu profilaktyki zdrowotnej Urząd Miejski w Bielsku-Białej organizuje audycje radiowe emitowane w Radio Bielsko, gdzie zapraszani są specjaliści z dziedziny nauk medycznych i innych.

Usługi społeczne świadczone niepełnosprawnym/zależnym seniorom w zakresie opieki zdrowotnej i pomocy społecznej są skoordynowane (dane: Wydziału Polityki Społecznej/MOPS).

MOPS współpracuje z instytucjami opieki zdrowotnej – współdziała z lekarzem, pielęgniarką podstawowej opieki zdrowotnej, następnie z opiekunami, terapeutami realizującymi usługi opiekuńcze, w tym specjalistyczne. Szczególnie ważna jest współpraca pielęgniarki środowiskowej z pracownikiem socjalnym oraz opiekunką w zakresie świadczenia usług zdrowotnych i pielęgnacyjno-opiekuńczych osobom starszym/zależnym.

W 2008 roku poddano analizie usługi opiekuńcze, świadczone przez Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Bielsku-Białej, realizowane jako zadanie własne gminy. Podobne badanie zostało przeprowadzone w 2009 roku i 2010 roku. Ponadto, w 2013 roku zdiagnozowano zakres i skalę potrzeb osób niepełnosprawnych w świetle różnych form wsparcia. Przeprowadzone badania stanowią dla Ośrodka cenne źródło informacji o aktualnych potrzebach usługobiorców, dają miarodajną ocenę już realizowanej pomocy oraz ukierunkowują działania na przyszłość. W roku 2016 planuje się przeprowadzenie kolejnych badań.

Nie bez znaczenia jest także fakt, że Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Bielsku-Białej realizuje nie tylko zadania wynikające z Ustawy o pomocy społecznej, ale także z innych regulacji prawnych m.in. ustawy o dodatkach mieszkaniowych.

Podsumowując, MOPS w Bielsku-Białej posiada rozległą wiedzę na temat osób wymagających pomocy. Równocześnie należy mieć na względzie, że trudne jest pozyskanie

pełnej, bieżącej wiedzy o wszystkich osobach potrzebujących wsparcia. Ponadto, nie każda osoba starsza, zgadza się przyjąć oferowaną pomoc czy ocenia swoją sytuację życiową, jako wymagającą wsparcia instytucji.

Obok starania się o pozyskania funduszy ze środków Unii Europejskiej na poszerzenie oferty skierowanej do seniorów (usługi aktywizujące, asystenckie, rehabilitacyjne, itp.), Ośrodek kładzie duży nacisk na kształcenie kadr (pracowników socjalnych, opiekunów itd.) realizujących zadania adresowane do tej grupy mieszkańców miasta.

III. Transport publiczny

Władze miejskie konsekwentnie poprawiają jakość komunikacji publicznej, uwzględniając potrzeby osób starszych niepełnosprawnych⁵. Seniorzy mogą korzystać z biletu ulgowego od 65 lat, a do bezpłatnych przejazdów uprawnione są osoby, które ukończyły 70 lat.

Miejski Zakład Komunikacji zapewnia połączenia autobusowe ze wszystkich dzielnic. Większość linii przebiega przez centrum miasta gdzie zlokalizowane są punkty handlowo-usługowych oraz placówki użyteczności publicznej. Kilkadziesiąt linii obsługuje wszystkie dzielnice w obrębie Bielska-Białej oraz okoliczne wsie i miasta. W dni robocze częstotliwość i jakość połączeń jest zadowalająca – na najbardziej obleganych trasach linie kursują w godzinach szczytu co kilkanaście minut. Problemem są weekendy, w czasie których na wielu liniach znacznie ograniczona jest liczba kursów.

Tabor jest sukcesywnie modernizowany, tak by odpowiadał potrzebom osób starszych i niepełnosprawnych – priorytetem są autobusy niskopodłogowe, z wyznaczonymi miejscami dla inwalidów. Wyciągane podesty ułatwiają dostanie się do pojazdu, przyciski „stop” i otwarcia drzwi umieszczone na odpowiedniej wysokości. W pojazdach coraz częściej pojawiają się audiowizualne komunikaty dotyczące trasy oraz następnego przystanku.

Miasto prowadzi prace mające na celu podwyższenie standardu przystanków – wyposażenie ich w ławki, wiaty, oświetlenie oraz aktualne rozkłady jazdy. Co dotyczy samych rozkładów, obecne są niedostosowane do osób starszych – zbyt mała czcionka uniemożliwia

⁵ Uchwała nr XXXVIII/910/2014 Rady Miejskiej w Bielsku-Białej z dnia 4 lutego 2014r w sprawie uchwalenia „Planu zrównoważonego rozwoju publicznego transportu zbiorowego dla miasta Bielska-Białej na lata 2014 - 2023”

wygodne z nich korzystanie. Pozytywnie oceniany jest natomiast rozkład internetowy, który cechuje się komfortem użytkowania (można m.in. powiększyć czcionkę nie tracąc czytelności).

W ostatnich latach władze wybudowały liczne trasy rowerowe, w tym przystosowane do osób starszych – prowadzące po płaskim terenie, czytelnie oznaczone, oświetlone. Wprowadzono także wypożyczalnię rowerów (uzupełnić)

IV. Przestrzeń publiczna i budynki

Likwidowanie barier architektonicznych i komunikacyjnych postępuje powoli lecz systematycznie oraz obejmuje swoim zasięgiem coraz szerszy zakres nowo tworzonej i przebudowywanej infrastruktury miejskiej – od urzędów i instytucji publicznych, poprzez placówki oświatowe, kulturalne aż do placówek usługowo - handlowych.

Aktualnie infrastruktura dla pieszych wymaga dalszej modernizacji, dotyczyć to chodników, przejść dla pieszych, które często nie posiadają sygnalizacji (w tym komunikatów dźwiękowych dla osób niewidomych i niedowidzących), brakuje obniżeń dla wózków inwalidzkich oraz oznaczeń dla osób niewidomych. Jednakże Miasto stara się poprawić stan infrastruktury – wyremontowane zostały główne szlaki dla pieszych.

Przepisy prawa budowlanego w przypadku m.in. obiektów użyteczności publicznej wymagają uwzględnienia potrzeb osób starszych, w szczególności tych, poruszających się na wózkach inwalidzkich⁶. Miasto krok po kroku realizuje ideę „Projektowania dla wszystkich” we wszelkich obszarach życia – dom, edukacja, pomoc, rozrywka, transport itp. – dzięki czemu osiągnięto znaczący postęp w dziedzinie likwidacji barier dostępu. Chociaż jeszcze wiele należy wykonać, aby umożliwić osobom starszym/niepełnosprawnym kompletne i równoprawne uczestnictwo w życiu lokalnej wspólnoty.

V. Komunikacja i informacja

Strony internetowe prowadzone przez Urząd Miasta i podległe im instytucje są dostosowane do potrzeb seniorów np. dobrze skontrastowane i możliwe jest ich powiększenie bez utraty czytelności. Ponadto, wykorzystywane są również inne kanały informacji takie, jak:

⁶ Ustawa z dnia 7 lipca 1994 r. – Prawo budowlane (Dz.U. z 1994, Nr 156, poz. 1118 z późn zm.) wraz z aktami wykonawczymi precyzyjnie formułuje szereg norm, które muszą być uwzględnione w celu zapewnienia dostępu osobom niepełnosprawnym do obiektu, jego pomieszczeń, urządzeń pomocniczych oraz terenów okalających obiekt. Normy uwzględniające potrzeby osób niepełnosprawnych zawierają również tak zwane przepisy techniczno-budowlane, stanowiące akty wykonawcze do art. 7 cytowanej ustawy, dotyczące: dróg publicznych, dworców kolejowych, autostrad, skrzyżowań linii kolejowych z drogami publicznymi.

lokalne radio, telewizja, prasa, w tym bezpłatny Magazyn Samorządowy wydawany przez Miasto oraz magazyn „Pełna kultura” cieszący się popularnością wśród seniorów (dostępny w formie internetowej oraz, co ważne dla tej grupy odbiorców, w formie papierowej).

VI. Partycypacja społeczna, obywatelska i włączenie społeczne

Proponuje się różnorodne działania biorące pod uwagę zróżnicowane potrzeby populacji seniorów. Działania te przybierają formę imprez tematycznych (np. wieczorki literackie, porady kulinarne, porady typu „zrób to sam”, spotkania z ciekawymi ludźmi różnych profesji i zainteresowań) oraz sportowych (np. nordic walking, joga, ćwiczenia rehabilitacyjne).

W związku z rozwojem informatyzacji zostały przygotowane i prowadzone są kursy obsługi komputera dla osób 50+, które cieszą się dużą popularnością.

Ponadto, Książnica Beskidzka organizuje dla tej grupy mieszkańców miasta, często we współpracy z podmiotami zewnętrznymi, szereg wydarzeń kulturalnych, prowadzi również „Akcję Książka do domu”, która polega na dowożeniu książek seniorom. Seniorzy i osoby niepełnosprawne aktywnie uczestniczą także w innych działaniach kulturalno-edukacyjnych organizowanych m.in. przez Bielskie Centrum Kultury i jego filie oraz Biuro Wystaw Artystycznych.

Dzięki inicjatywie Centrum Sztuki Kontrast od 2006 roku istnieje Bielska Edycja Krakowskiego Salonu Poezji, początkowo organizowana w Muzeum w Bielsku-Białej. Od stycznia 2013 roku wydarzenie to, z uwagi na dużą liczbę zainteresowanych, odbywa się w Galerii Bielskiej BWA (Biura Wystaw Artystycznych), przy współpracy Galerii Bielskiej BWA. W spotkaniach, na które wstęp jest wolny, uczestniczą zarówno seniorzy, jak i osoby młode, co ma dodatkowy walor, imprezy te przybrały formę wydarzenia łączącego pokolenia.

W Strategii przyjętej UCHWAŁĄ NR XLI/967/2014 RADY MIEJSKIEJ W BIELSKU-BIAŁEJ z dnia 29 kwietnia 2014 r. w sprawie przyjęcia "Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych Miasta Bielska-Białej na lata 2014-2020"⁷, określono cele strategiczne, kierunki działań strategicznych oraz przedsięwzięcia na rzecz seniorów. Obejmują one:

- **C6 Promowanie aktywności kulturalnej sprzyjającej integracji społecznej:**

⁷ Źródło: http://www.bielsko-biala.pl/strona-3131-strategia_rozwiazywania_problemov.html

C6K1 Włączenie osób o niskich dochodach w nurt życia kulturalnego

C6K2 Poszerzenie oferty kulturalnej dla osób starszych i niepełnosprawnych

- C7K3 Wspieranie rozwoju sportu amatorskiego i rekreacji w celu poprawy kondycji fizycznej i stanu zdrowia mieszkańców

C7K3P2 Poprawa dostępności do infrastruktury sportowo-rekreacyjnej poprzez dostosowanie jej do potrzeb osób niepełnosprawnych i starszych

- C 8 Przeciwdziałanie ubóstwu i zjawiskom wykluczenia społecznego oraz wzrost spójności społecznej

C8K3 Aktywne włączenie osób starszych do życia społecznego:

- Realizacja projektów promujących aktywność społeczną seniorów, w szczególności działań mających na celu niwelowanie barier pokoleniowych,
- Tworzenie sieci środowiskowych i samopomocowych form wsparcia seniorów oraz usług opiekuńczych w miejscu zamieszkania,
- Przeciwdziałanie wykluczeniu cyfrowemu osób starszych.

C8K6 Zapewnienie opieki osobom starszym i niepełnosprawnym oraz wsparcia dla ich rodzin:

- Tworzenie grup wsparcia dla rodzin osób starszych i niepełnosprawnych,
- Świadczenie usług całodobowej opieki osobom, starszym i niepełnosprawnym.

Ponadto, UCHWAŁĄ NR XLI/969/2014 RADY MIEJSKIEJ W BIELSKU-BIAŁEJ z dnia 29 kwietnia 2014 r. w sprawie "Miejskiego Programu na rzecz Osób Starszych na lata 2014-2020"⁸ przyjęto program, którego celem jest przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu osób starszych oraz poprawa jakości ich życia poprzez zapewnienie im warunków do pełnego i czynnego uczestnictwa w życiu społecznym, a także kształtowanie pozytywnego wizerunku wśród społeczeństwa.

Pracownicy urzędu i innych placówek miejskich przechodzili w ostatnim czasie szkolenia przygotowujące ich do kontaktu z osobami starszymi. Uczestniczyli w następujących szkoleniach związanych z tematyką osób starszych:

1. „Praca z osobą starszą – standardy opieki geriatrycznej”;
2. „Współpraca w zakresie wspomaganie osób starszych zagrożonych wykluczeniem społecznym”;

⁸ Źródło: http://www.um.bielsko.pl/strona-214-programy_branzowe.html

3. „Zaburzenia otępienne jako problem zdrowotny i społeczny”;
4. „Artystyczny, literacki i medialny obraz starości i niepełnosprawności”;
5. „Każde słowo ma znaczenie ..., czyli zaburzenia mowy w chorobach otępiennych”
6. „Praca terapeutyczna z osobą chorą na Alzheimera i jej rodziną”
7. „Nowe drogi pomocy osobom z zaburzeniami psychicznymi
8. Neurologopedia-komunikacja z osobami dotkniętymi chorobą Alzheimera,
9. „Osoby niesamodzielne: potrzeby i bariery w zakresie opieki w woj. Śląskim”
10. „Trudne sytuacje w kontaktach z klientami pomocy społecznej
11. „Organizowanie społeczności lokalnej - aktywna pomoc społeczna”
12. „Miasto edukacyjne - miastem włączającym”
13. „Wędrownie ptaki-teatralne spotkania pokoleń”
14. Pierwsza Pomoc Przedmedyczna ze szczególnym uwzględnieniem osób starszych i niepełnosprawnych.

Seniorzy wskazują na MOPS, Wydział Spraw Społecznych, Urząd Stanu Cywilnego i inne, jako przykłady sprawnej administracji, pomocnej i profesjonalnej.

VII. Wolontariat, zatrudnienie, podnoszenie kwalifikacji

Urząd Miasta i placówki miejskie proponują wolontariat dla seniorów. W MOPS realizowany jest Program Giełda Wolontariatu, którego główny cel to szerzenie idei wolontariatu w środowisku lokalnym poprzez pomoc osobom potrzebującym, starszym, niepełnosprawnym znajdującym się w trudnej sytuacji życiowej oraz zwiększenie ich aktywności społecznej. Na przestrzeni 2015 roku (do dnia 09.12.2015r.) zawarto 61 *Porozumień o wykonywaniu świadczeń wolontarystycznych na czas dłuższy niż 30 dni* (dot. osób starszych), a pomoc tę świadczyło 37 wolontariuszy.

Seniorzy występują nie tylko jako osoby korzystające z pomocy wolontariuszy, ale również jako wolontariusze. Działania, w które angażują się seniorzy wolontariusze organizowane są m.in. przez:

- Hospicjum Św. Kamila;
- Miejska Rada Senioralna;
- Stowarzyszenie Wspierania Rodziny w Bielsku-Białej;

- Stowarzyszenie Akademia Seniora;
- Uniwersytet Trzeciego Wieku.

Rekomendacje po monitoringu (według stopnia ważności):

Systematycznie prowadzone badania społeczne, przede wszystkim przez Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej pozwalają uzyskać informacje, które stanowią podstawę do planowania kierunków świadczeń na rzecz osób starszych (pomocowych, zdrowotnych i rehabilitacyjnych), pozwalają także wyznaczyć praktyczne działania, których celem jest społeczna inkluzja seniorów.

Odwołując się do przedstawionych danych, w sposób szczególny należy podkreślić zachodzące w ostatnich dekadach w Bielsku - Białej przemiany demograficzne. Obniża się wartość współczynników potencjału wsparcia (zmniejsza się prawdopodobieństwo posiadania opiekuna rodzinnego i zwiększa obciążenie takich opiekunów). Ujawniające się trendy rozpadu rodzin wielopokoleniowych, a także znaczna ruchliwość przestrzenna młodszych generacji przesądza o częstym osamotnieniu osób starszych wymagających różnorodnych form pomocy. Z uwagi na szczególnie szybki wzrost liczby osób sędziwych (tj. osób w wieku 80 lat i więcej), wymagających stałej opieki, w ostatnich latach w analizach demograficznych i gerontologicznych priorytetowo traktowany jest współczynnik potencjału pielęgnacyjnego⁹.

Zmiana struktury gospodarstw domowych¹⁰ wpłynie na zwiększenie się zapotrzebowania na opiekę zewnętrzną, przede wszystkim nad starszymi osobami niepełnosprawnymi (zależnymi), oraz na ograniczenie realizowanej dotychczas opieki wewnątrzrodzinnej. Spowoduje to zwiększone zapotrzebowanie na usługi opiekuńcze świadczone przez wyspecjalizowane podmioty. Wskazując na zmiany modelu rodziny trzeba zwrócić uwagę na konieczność rozwoju instytucji opieki dla osób starszych

⁹ Miara definiowana jako stosunek liczby typowych opiekunów osób sędziwych i tychże właśnie osób w czwartym wieku w przeliczeniu na 100 jednostek. Za osoby wymagające w zdecydowanej większości stałego wsparcia uznawane są te mające przynajmniej 80 lat. Ponieważ z reguły funkcję rodzinnego opiekuna wykonują w takim przypadku dzieci płci żeńskiej osób najstarszych, stąd też w praktyce potencjał pielęgnacyjny utożsamiany jest z liczbą kobiet w wieku 45 – 64 lat. Zob. Szukalski P., *Osoby sędziwe w Polsce i w krajach Unii Europejskiej. Przeszłość, teraźniejszość, przyszłość*, Łódź 2004. Cyt. za: Frąckiewicz L., *Społeczne problemy ludzi starych*, grudzień 2005 (maszynopis), s. 231.

¹⁰ Znacząco wzrósł udział osób tworzących jednoosobowe gospodarstwo domowe, natomiast zmniejszył się udział osób starszych tworzących gospodarstwa domowe wielorodzinne i nierodzinne wieloosobowe - porównaj dane NSP

niepełnosprawnych, przede wszystkim w formie instytucji środowiskowych (ośrodków wsparcia dziennego pobytu) z jednoczesnym zapewnieniem transportu i rehabilitacji dostosowanej do ich potrzeb.

Trzeba również uwzględniać alternatywne formy opieki, np. oparte na pomocy sąsiedzkiej, które znacznie obniżają koszty jej świadczenia, a tym samym poprawiają dostępność (w szczególności dla rodzin o niskich dochodach). Proponuje się także promowanie i rozwijanie specjalistycznego poradnictwa, doradztwa i coachingu w systemie pomocy osobom starszym i ich rodzinom.

Ważnym elementem realizacji polityki senioralnej jest ułatwienie dostępu do kompleksowej informacji dotyczącej problematyki starości, zarówno samym osobom starszym, jak również instytucjom i organizacjom działającym w ich imieniu i na ich rzecz. W pracach nad rozwiązaniami dotyczącymi usprawnienia systemu informacyjnego powinny współpracować zainteresowane instytucje oraz organizacje pozarządowe w celu zintegrowania swojej działalności w tym zakresie. Opracowanie i wdrożenie systemu pozyskiwania, przetwarzania, analizowania oraz udostępniania informacji o działających instytucjach wsparcia osób starszych powinno być jednym z działań priorytetowych miasta, dzięki któremu powstaną informatory (poradniki, broszury) dostosowane do potrzeb seniorów oraz Internetowe Bazy Informacyjne. Usprawnienie przepływu informacji kierowanej do osób starszych i ich rodzin pozwoli na upowszechnianie przysługujących im praw i realizowanych dla nich i ich opiekunów usług.

Konsultant/doradca zaleca dodatkowo:

Mobilność odgrywa decydującą rolę w prowadzeniu aktywnego, samodzielnego, niezależnego i satysfakcjonującego życia, nawet przy pewnych ograniczeniach funkcjonalnych. Otoczenie (środowisko przestrzenne, obiekty, z którymi stykamy się na co dzień, usługi, kultura i informacja) musi być dostępne, dogodne dla każdego członka społeczeństwa, reagujące na zwiększające się potrzeby starzejącego się społeczeństwa¹¹.

¹¹Źródło: Dokument podstawowy Europejskiej Konferencji „Dyskryminacja poprzez projekt” („Discrimination by Design”), która odbyła się 3 grudnia 2001 r., w trakcie Europejskiego Dnia Osób Niepełnosprawnych. Definicję

Umożliwienie osobom starszym pozostawanie w swoim środowisku, ułatwia organizację lokalnej społeczności na rzecz pomocy¹², realizuje zasadę dobra wspólnego, gdzie dążenie do dobra osoby starszej jest realizowane nie wbrew innym, ale ze względu na innych i dla dobra innych (uczy poszanowania osoby ludzkiej z uwagi na jej godność, a nie społeczną użyteczność, buduje wspólnotę rodziną / sąsiedzką, pozwala zachować relacje społeczne).

W powyższym kontekście za szczególnie ważne należy uznać realizację przedsięwzięć w ramach Programu Rewitalizacji Obszarów Miejskich w Bielsku-Białej na lata 2014-2020¹³ w tym, uruchomienie **MIEJSKIEGO CENTRUM USŁUG SPOŁECZNOŚCIOWYCH**.

W ostatnich latach planiści, projektanci i rzecznicy dostępności kładli szczególny nacisk na praktykę „Projektowania dla wszystkich”- projektowania włączającego – projektowania dla ludzkiej różnorodności, społecznej integracji i równości¹⁴. To holistyczne, nowatorskie podejście stanowi twórcze i etyczne wyzwanie dla wszystkich planistów, projektantów, przedsiębiorców, władz i przywódców politycznych. Ma na celu danie każdemu równych szans na uczestniczenie we wszystkich aspektach życia społecznego. Otoczenie (środowisko przestrzenne, obiekty, z którymi stykamy się na co dzień, usługi, kultura i informacja) musi być dostępne, wygodne dla każdego członka społeczeństwa¹⁵, a w kontekście omawianego monitoringu realizacji polityki senioralnej uwzględniającego nade wszystko zachodzące

projektowania dla wszystkich również można znaleźć w: Treffers B., *Design for All: a History of Discrimination by Design, Future Cities for All*, Luxemburg 2004, dostępnej także pod adresem: <http://www.eca.lu/upload/History%20of%20Discrimination%20by%20Design.pdf> Discrimination in the European Union. Summary – Badanie przeprowadzone w miesiącach: czerwiec – lipiec 2006. Publikacja: Styczeń 2007: http://ec.europa.eu/employment_social/eyeq/index.cfm?page_id=95

¹² Błędowski P., *Pomoc społeczna*, w: Kurzynowski A. (red.), *Polityka społeczna*, Warszawa 2006, s. 245.

¹³ UCHWAŁA NR XIII/214/2015 RADY MIEJSKIEJ W BIELSKU-BIAŁEJ z dnia 24 listopada 2015 r. w sprawie przyjęcia „Programu Rewitalizacji Obszarów Miejskich w Bielsku-Białej na lata 2014-2020 (kontynuacja PROM 2007-2013)” realizowany od prawie dwóch dekad cel działań rewitalizacyjnych w Bielsku-Białej – wyprowadzenie śródmieścia ze stanu degradacji, powinien być bezwarunkowo kontynuowany, w niezmiennych ramach przestrzennych - tj. w granicach tzw. I strefy rewitalizacji, łącznie 5 osiedli: Biała Śródmieście, Biała Wschód, Dolne Przedmieście, Górne Przedmieście, Śródmieście Bielsko; s.23

¹⁴ Grupa Ekspertka Komisji Europejskiej ds. Pełnej Dostępności przedstawiła wnioski: 2010 A Europe Accessible to All (Europa dostępna dla wszystkich), w których stwierdziła brak świadomości sektora zawodowego, co stanowi jedną z głównych przeszkód w osiągnięciu dostępności w środowisku przestrzennym. Raport wskazuje również na kluczową rolę, jaką władze publiczne odgrywają w zmianie podejścia do dostępności oraz na wpływ, jaki mogą one wywierać, promując i realizując założenia „Projektowania dla wszystkich”. 2010 A Europe Accessible for All – dostępne w Internecie pod adresem: <http://www.eca.lu/upload/egafin.pdf>

¹⁵ Źródło: Dokument podstawowy Europejskiej Konferencji „Dyskryminacja poprzez projekt” („Discrimination by Design”), która odbyła się 3 grudnia 2001 r., w trakcie Europejskiego Dnia Osób Niepełnosprawnych. Definicję projektowania dla wszystkich również można znaleźć w: Treffers B., *Design for All: a History of Discrimination by Design, Future Cities for All*, Luxemburg 2004, dostępnej także pod adresem: <http://www.eca.lu/upload/History%20of%20Discrimination%20by%20Design.pdf>

zmiany demograficzne, uniemożliwiające osobom starszym kompletne i równoprawne uczestnictwo w życiu wspólnot lokalnych.

Niezwykle istotnym, czynnikiem wpływającym na efektywność, skuteczność oraz użyteczność prowadzonych działań **realizowanych w ramach polityki senioralnej** są partnerstwa zawierane pomiędzy różnymi podmiotami (urząd miasta, służba zdrowia, pomoc społeczna, placówki kultury, edukacji, organizacje pozarządowe, biznes). Silne partnerstwo jest podstawą określenia strategii oraz jej późniejszego wdrażania poprzez programy operacyjne. Tworzenie innowacyjnych programów opartych na partnerstwie, przyczynia się do budowania kapitału ludzkiego osób starszych, kapitału społecznego środowiska zaangażowanego w działania¹⁶, prowadzi do zrównoważonego rozwoju i spójności społecznej. W kontekście tym, istotne jest, aby wszyscy partnerzy skupiali się wokół programów skoncentrowanych na osobach starszych, jako podmiocie swych działań oraz by tworzone sieci współdziałania partnerskiego, poparte zostały odpowiednimi uregulowaniami, w tym także aktami prawa miejscowego¹⁷.

Podpisy wolontariuszy

Imię, nazwisko

Podpis konsultanta/doradcy

Imię, nazwisko

¹⁶ Budowanie kapitału społecznego rozumianego jako suma zaufania społecznego do instytucji państwa, zaufania wzajemnego pomiędzy instytucjami publicznymi a instytucjami obywatelskimi oraz jako formuła uczestnictwa w tworzeniu i funkcjonowaniu w instytucjach życia obywatelskiego, ułatwia kształtowanie i przebieg procesów społecznych i gospodarczych.

¹⁷ Zob. Wytyczne Ministra Infrastruktury i Rozwoju do strategii realizacji zasad partnerstwa w perspektywie finansowej 2014-2020, Warszawa 31 marzec 2015 r. *MiR/H 2014-2020/8(01)/03/2015*.